

Viera Kraicová Prevtelovanie

Vieru Kraicovú poznáme ako maliarku „s hviezdou v oku“. Malba bola totiž pre ňu nástrojom jasnozrivosti, odhaľujúcim neraz udivujúce a netušené horizonty tvarov a farieb, výbuchy jej maliarskej a kresbovej energie. Jej umenie bolo blízke čistému chápaniu detskej tvorby či umeniu moderných primitívov, tzv. art brut – umeniu v surovom stave. Bol však medzi nimi rozdiel, a to nemalý: u Kraicovej hravosť, čistota srdca, bezprostredná a miestami očarujúco detská „nevinnosť oka“ síce vyvierali z jej ľudského naturelu, ale boli kontrolované umeleckým chcením, ktoré chýbalo prirodzeným i prírodným tvorcom. Podobnosť miestami pozoruhodná, no v modernom umení nie náhodná... A práve toto chápanie tvorby sa prenieslo aj do inej oblasti jej umeleckej činnosti, ktorou bola ilustrácia.

Viera Kraicová – ilustrátorka je možno menej známa ako maliarka, ale to vôbec neuberá na význame a sile tejto sféry jej činnosti. Ilustrácii sa venovala, dá sa povedať, systematicky a dlhodobo, od polovice 50. rokov 20. storočia až do začiatku 80. rokov a jej najčastejším adresátom bol detský čitateľ. Hoci v tejto oblasti výtvarnej práce nebola špeciálne školená, nahradila to samoštúdiom i hľadaním vlastných spôsobov vyjadrenia. K ilustračným úlohám pristupovala veľmi poctivo a vypracovala si charakteristický a vskutku moderný rukopis súvisiaci nielen s obsahom, ale aj s určením knihy, Fedor Kriška hovoril v tomto kontexte o „prevtelovaní“. Jej ilustrátorská tvorba bola právom vysoko hodnotená. V ilustráciách detskej knihy môžeme v kryštalickej podobe nájsť základné princípy jej tvorby, ale transformované cez špecifický filter žánru. Kraicovej ilustrácia nebola iba epickým, na pohľad jednoducho zrozumiteľným sprievodom literárneho textu. Aj keď rešpektovala zákonitosti ilustrácie určenej deťom a bol jej blízky ich pocitový svet (deti a ich hry vtedy často tvorili fabulačný rámec jej obrazov), jej ilustrácia bola svojím chápaním výtvarne autonómna. Buď ju stavala na sile farebného výrazu, alebo, naopak, volila údernú čiernobielu škálu doplnkovo dotváranú farebným akcentom. Lapidárne zjednodušenou tvarovou skratkou, dramatickou silou trochu primitivizujúcej, až detsky a zdanlivo neisto plynúcej, lyricky citenej čiary, tým všetkým podnecovali a kultivovali čitateľovu predstavivosť Kraicovou ilustrovanou knižkou. Súčasným cítením pretaveným do vtedy u nás novej techniky dokresľovanej a domaľovávanej koláže ilustrovala Němcovej Babičku (1965, vyšla v štyroch vydaniach, GMB), Sedmikrásku Márie Rázusovej-Martákovej (1966) aj Erbenovu Zlatovlásku (1968, GMB). Najčastejšie však kreslila a maľovala „vzdušným“ akvarelom, prípadne temperou a tušom. Ilustrovanie často ovplyvňovalo aj jej voľnú tvorbu a vice versa. V 60. rokoch jej k vrcholným výkonom na malej ploche dopomohlo ilustrovanie knihy Publia Ovídia Nasa Premeny (1969, SNG). Keďže obrazom rozprávala poetické príbehy antickej mytológie, jej prejav sa síce do istej miery sfiguratívnil, ale nestratil nič na svojej poetickej a maliarskej sile. Výrazovo svoj prejav postavila na farebne bohato rozohranej ploche a upresňujúcim detaile perokresby. K východnej – až „kozmickej“ – jednoduchosti dospela zas pri ilustrovaní výberu ľudových balád Išlo dievča po vodu (1969, GMB) a Čakanky Ľudmily Podjavorinskej (1972, SNG). O tom, ako svedomito pristupovala k ilustrátorským úlohám, svedčí aktuálny výstavný výber prezentovaný v Toto! je galéria – aj keď sa jej najlepšie ilustrácie dostali do štátnych a verejných zbierok, v jej pozostalosti ostalo veľa variantných a prípravných – výtvarne svojbytných – riešení.

Svojho času som napísala, že Kraicovej povestné „srdce“ tvorby, pomyselný stred jej umeleckého sveta, rozprávková trinásť komnata bola ukrytá v jej maliarskych miniatúrach, v malých skiciach tvorených pre radosť a potešenie. Po tom, ako som dôkladnejšie prenikla aj k jej ilustrátorskej práci, chcem poopraviť toto tvrdenie – jej skutočné, ľudské srdce bolo v ilustráciách, ktoré tvorila pre deti. Pochopíte to, keď si pozriete túto výstavu.

Viera Kraicová

* 1920 — † 2012

- 1920 narodila sa 5. júla v Modre
- 1940 - 1944 študovala na Oddelení kreslenia a maľovania pri Slovenskej vysokej škole technickej v Bratislave
- 1945 - 1950 študovala na Akadémii výtvarných umení v Prahe
- 1952 - 1955 bola asistentkou profesora Jána Želibského na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave
- 1955 začala pôsobiť v slobodnom povolani
- 1966 presťahovala sa z Modry do Bratislavy, kde si vo výtvarníckej kolónii na Drotárskej ceste vybudovala ateliér
- 1966 - 1968, 1975, 1980 získala čestné uznania a ceny za ilustrátorskú tvorbu v súťaži Najkrajšia kniha Československa
- 1968 získala Cenu Cypriána Majerníka
- 1987 získala Cenu Ľudovíta Fullu za dlhoročnú ilustrátorskú tvorbu pre deti
- 1996 mala výstavu súborného diela v Slovenskej národnej galérii v Bratislave
- 2012 zomrela 29. apríla v Bratislave
-

Výber z ilustračnej tvorby Jána Trojana —

- Kukučín, Martin: *Do školy*. Bratislava : SNDK, 1955.
- Němcová, Božena: *Babička*. Bratislava : Mladé letá, 1965, 1967, 1972, 1978.
- Rázusová-Martáková, Mária: *Sedmikráska*. Bratislava : Mladé letá, 1966, 1969.
- Rázusová-Martáková, Mária: *Chlapčekovo leto*. Bratislava : Mladé letá, 1967.
- Erben, Karel Jaromír: *Zlatovláska*. Bratislava, Mladé letá, 1968.
- Išlo dievča po vodu. Slovenské ľudové balady*. Bratislava : Mladé letá, 1969.
- Ovídius Naso, Publius: *Premeny*. Bratislava : Mladé letá, 1970.
- Podjavorinská, Ľudmila: *Čakanka*. Bratislava : Mladé letá, 1972.
- Jančová, Mária: *Braček a sestrička*. Bratislava : Mladé letá, 1973, 1980.
- Rúfus, Milan: *Knih rozprávok*. Bratislava : Mladé letá, 1974, 1979.
- Ondrejka, Kliment: *Podte, deti, medzi nás*. Bratislava : Mladé letá, 1980.
- Horov, Pavol: *Moje poludnie*. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1981.
- Kovaľ, Jurij: *Sklený rybník*. Bratislava : Mladé letá, 1983.
- Podjavorinská, Ľudmila: *Len lipa šumela*. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1982.
- Prokešová, Viera: *Vanilka*. Bratislava : Petrus, 2007.

